

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Трофименко Ірина Валентинівна

Ст. викладач факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Права людини – це нормативно структуровані якості та особливості буття особистості, які віддзеркалюють її свободу і є невід’ємними та необхідними засобами та умовами її життя, взаємовідносин з суспільством, державою, іншими індивідами.

В сучасних умовах політичної та економічної реорганізації українського суспільства ідея прав людини на перший погляд отримала в нашій державі загальне визнання та конституційне закріплення в якості найвищої цінності державного та суспільного розвитку. Так, стаття 3 Конституції України 1996 р. закріплює що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Другий розділ Конституції України також присвячений захисту прав та свобод людини і громадянина. Це означає, що за допомогою прав людини затверджуються нові політико-правові, морально-етичні та ідеологічні засади формування державності незалежної України. Таким чином справа йде не лише про розширення та поглиблення прав людини, а про посилення гарантій їх забезпечення.

На практиці це повинно означати, що демократичне переоблаштування суспільства відбувається на базі соціальної і політико-правової філософії – філософії гуманізму та поваги до прав людини та їх пріоритету по відношенню до прав інших соціальних утворень та груп. Безперечним є той факт, що за для реалізації прав людини як вищої цінності та за для їх повсюдного дотримання необхідно не тільки розгалужене демократичне законодавство, послідовна практика його застосування, а й міри щодо розповсюдження знань про права людини та якісно новий рівень правової культури громадян. Базисом формування правової культури громадян повинні стати уявлення про права

людини, в контексті природних, невідчужуваних, належних всім і кожному прав від народження.

В демократичному суспільстві повинна існувати цілісна багаторівнева система навчання в області прав людини, яка б охоплювала всі ланки системи освіти: дошкільної, початкової, середньої та вищої. Тільки таким чином можливо послідовно вирішити надзвичайно важливу для всього суспільства, (особливо для українського, яке має недавнє тоталітарне минуле, на фоні насадження комплексів «меншуватості», та залежності від «великого брата»), задачу навчитися жити вільними. Демократичні цінності прав і свобод повинні укорінитися у свідомості людини з малих років. Основною метою викладання прав людини, в даному випадку, є не стільки надання молоді певної системи знань у цій області, а прищеплення навичок, необхідних за для здійснення цих прав, їх захисту та відновленню у випадку їх порушення.

Великою перешкодою на шляху формування в нашій країні громадянського суспільства є українська політично-бюрократична система, яка в ході тривалого історичного розвитку перетворилась в міцне стале соціальне утворення, яке функціонує не тільки як державний апарат, а як і суспільна структура, яка замінила собою дійсні суспільні утворення економічного і соціального порядку. В даний момент Україна стоїть на грані «соціальної катастрофи» та деградації суспільства. Наш уряд має на меті перетворити людину в «безвільну іграшку» в руках бюрократії та чиновництва.

Певні кола за весь час існування незалежної України відчайдушно намагаються внести розкол в українське суспільство, розділяючи нас всіма можливими способами, часто за допомогою старих ідеологіям. Тому завжди лукаво ігнорується проста обставина, яку не зможуть заперечити навіть затяті українофоби: **і Мазепа, і Бандера, і Шухевич, і Стус, кожен у міру своїх можливостей, різними засобами боролися за незалежність України на своєму полі, в межах етнічних українських земель. Натомість окупаційні війська Москви, Варшави і Берліна завжди перебували на чужих для себе теренах, хоч і періодично маскували свою окупаційну сутність за маріонетковими правлячими режимами.**

Розглянемо сучасний стан справ щодо захисту прав людини в Україні. За підсумками 2010 року в рейтингу свободи слова «Репортерів без кордонів» наша держава займає 131-ше місце. (Ірак – 130). Правоохоронні органи не ведуть розслідування резонансних справ відносно порушень прав журналістів на фоні безперервного потоку звернень журналістів із заявами про порушення та утиск їх прав. 20 січня 2012 року Конституційний суд приймає рішення щодо Закону України «Про доступ до публічної інформації», який забороняє розповсюдження будь-якої інформації про чиновників без їх згоди. Даний закон був прийнятий на вимогу міжнародної спільноти, яка ратує за відсутність цензури у ЗМІ. Метою його прийняття було надання вільного доступу до інформації громадянам України. Рішення ж Конституційного суду викликає питання чи існує свобода слова в Україні взагалі. Ганебне рішення Конституційного суду є прямим порушенням прав людини по відношенню до доступу к інформації про тих людей, що знаходяться при владі.

27 січня 2012 року ПАРЄ приймає резолюцію «Функціонування демократичних інституцій в Україні» в якій зазначаються порушення прав людини в Україні і як наслідок можливе застосування санкцій проти нашої держави. Нажаль, фактів порушення прав людини в Україні безліч, а наша влада робить вигляд, що все гаразд. Іншими словами права людини в нас існують формально і не здійснюються в дійсності. Саме тому зараз стає важливим питання становлення громадянського суспільства. Процес формування такого суспільства буде довгим та болісним. Права людини в умовах формування громадянського суспільства повинні реалізовуватись на принципах таких інститутів як «гуманізм», «справедливість» та «демократія», які в сучасних умовах розуміються всією світовою спільнотою як рівність всіх громадян в правах та можливостях. На сьогодні державний апарат в громадянському суспільстві не має самостійної ролі, бо він є виразником окремих груп суспільства. Наявність сильного громадянського суспільства в сучасному світі є ознакою правової держави. Конституція України проголошує Україну правовою державою. «Правова держава» - це тип держави, в якому функціонує режим конституційного правління, існує розвинута і несуперечлива

правова система, ефективна судова влада, за умови наявності реального розподілу влади з їх ефективною взаємодією та взаємним контролем, з розвинутим соціальним контролем політики, політиків і влади. Найбільша значимість у цьому випадку надається пріоритету прав людини над законами держави.

Проблема розширення прав людини в Україні є актуальною сьогодні ще й завдяки спадку СРСР, де права людини і громадянина мали виключно декларативний характер. Людина знаходилась під «опікою» держави, забезпечена самим необхідним, але обмежена у свободі думки та дій. Авторитарно-командна система протидіяла розвитку громадянського суспільства. Для розробки правових засобів подолання відповідних правових колізій та порушень важливо розуміти, що в тріаді «індивідуальні права людини – колективні права групи – права нації» безперечний пріоритет належить правам людини. В основі будь-якої етнічної групи, корінної нації, народу взагалі повинний бути людський вимір, головні параметри якого містяться в загальновизнаних нормах міжнародного права щодо прав людини.

Сьогодні, нажаль, важко казати про успіхи України в розширенні прав і свобод людини, і в справі формування громадянського суспільства. Хоча деякі кроки робляться в цьому напрямку. Одним з них є процес створення об'єднаної опозиції в українському парламенті. Дуже хотілось би щоб цей процес не пішов за формулою «Один крок вперед – два кроки назад». Позитивний результат залежить від того, наскільки успішно будуть долатись перешкоди до створення правової держави. Подолання цієї ситуації залежить не тільки від держави, яка на даний момент не має надійного механізму захисту прав людини (за виключенням механізму захисту прав народних депутатів ВР та олігархічних кланів). Необхідні зусилля правозахисних організацій, в тому числі і міжнародних, та кожної окремої людини, спрямовані на боротьбу проти порушень прав особи та встановлення більш суворої юридичної відповідальності до правопорушників прав людини і громадянина в нашій країні.